

Özkan, Bülent (2020). "Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler Üzerine İleri Uygulamalar".
Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 21, S. 39, s.
1321-1371.

DOI: 10.21550/sosbilder.673586

Araştırma Makalesi

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE FİİLİMSİLER ÜZERİNE İLERİ UYGULAMALAR*

Bülent ÖZKAN**

Gönderim Tarihi: Ocak 2020

Kabul Tarihi: Mart 2020

ÖZET

Türkçeye anlatım gücü ve kıvraklığı kazandıran, anlatılanları kısa yoldan aktarmayı sağlayarak gereksiz tekrarları önleyen, aktarılacak istenen düşüncenin iletilmesinde kolaylık sağlayan ve sözdizimsel olarak tümceleri akıcı, kolay biçimde birbirine bağlayan fiilimsiler kullanım yoğunluğu açısından Türkçede önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye Türkçesinde farklı dilbilgisi terimleriyle karşılansa da genelde tüm araştırmacıların üzerinde uzlaştıkları isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olarak kavramlaştırılan fiilimsi/eylemsi kategorisinde yer alan dilbilgisel yapılar, derlem dilbilim ilke ve yöntemleriyle oluşturulmuş 35 milyon (+/-) sözcükbirim içeren bir derlemden biçimsel ve işlevsel nitelikleri ile diğer dilbilgisel görünümleri açısından bütüncül olarak araştırma konusu yapılmıştır. Çalışmanın amacını, fiilimsilerin morfolojik yapılarını, bu morfolojik yapılardan kaynağını alan işlevlerini, fiilimsilerin ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde önceliklerini, tabakalara (metin türleri vb.) göre dağılımlarını, dizgesel etiketlerini ve eşdizimliliğe bağlı kalıp ifadelerde kullanımlarını ortaya koyan bir derlem altyapısını tanıtmak olarak özetleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye Türkçesi, fiilimsiler, derlem dilbilim*

* Bu çalışma, 114R033 numaralı ve *Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler* başlıklı TÜBİTAK – SOBAD 1001 projesine dayanmaktadır. Destekleri için TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

** Prof. Dr., Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü,
ozkanbulent@gmail.com

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences

Cilt: 21 Sayı: 39 / Volume: 21 Issue: 39

Advanced Applications on Verbals of Turkey Turkish

ABSTRACT

Verbal is an important concept in Turkish with its usage frequency in that it gives power for expressions; provides a short way to transmit messages; prevents unnecessary repetitions and connects the sentences in fluent ways. The aim of the study is to search the verbal which has been named with different grammatical names and which have been put into categories as gerund, participles, and verbal adverbs via the corpus. The corpus (including approximately 35 million entries) has been built up in line with the principles of corpus linguistics. The verbal will be examined according to syntactic and functional qualities. On this aspect, via a corpus infrastructure, the aim of the study can be summarized as to demonstrate and identify the morphological structures of verbal; the specific uses of this morphological structures; the importance of verbal in teaching Turkish as both native and foreign language; the distributions of them into strata (different text types etc.); their systematic labels and their use in idioms/patterns.

Key words: *Turkey Turkish, verbals, corpus linguistics*

1. Giriş

Türkçe dilbilgisi kaynaklarında fiilimsilerin anlatıma kıvraklık kazandırdığı, anlatılacakları kısa yoldan aktarmayı sağlayarak gereksiz tekrarları önlediği ve aktarılmak istenen düşüncenin iletilmesinde kolaylık sağladığı, ayrıca sözdizimsel olarak tümceleri akıcı ve kolay biçimde birbirine bağladığı konusunda bir anlayış birliği vardır. Söz konusu kaynakların temelde fiilimsilerin bahsi geçen özelliklerinde ortaklaşmalarına karşın Türkiye Türkçesini konu alan dilbilgisi kaynaklarında (Atabay vd. 1981; Banguoğlu 2000; Delice 2003; Deniz Yılmaz 2009; Dizdaroğlu 1976; Ergin 1997; Gencan 2001; Göğüş 1969; Hatipoğlu 1972; Karahan 1994, 1999, 2000; Koç 1996; Korkmaz 1992, 1996, 2003; Özkan ve Sevinçli 2009; Savran 1999; Sezer 1993; Şimşek 1987; Üstünova 2002; Zülfikar 1995) fiilimsilerle kurulu birleşik cümle yapıları üzerine ayrıca durulduğu görülür.

Fiilimsilerin birleşik cümle yapılarındaki görünüşleriyle ilgili olarak bakış açısını *üretici dönüşümsel dilbilgisi* anlayışından alan bazı kaynaklar (Aksan 1999; Aydın 1996; Delice; 2003; Kıran 1979; Koç 1996; Sezer 1993 vb.) fiilimsilerin birleşik cümle ya da girişik bileşik cümle oluşturdukları üzerinde dururken; bazı kaynaklar (Atabay vd. 1981; Dizdaroğlu 1976; Karahan 1995; Korkmaz 1992, 1996, 2003; Savran 1999; Üstünova 2002; Zülfikar 1995 vb.) ise birleşik cümle yapılarının Türkçenin yapısına aykırı olduğunu, böyle bir çözümlemenin derin yapı çözümlemelerinde görülebileceğini ve söz konusu tümce yapısının basit tümce sayılması gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu çalışmayla ortaya koyulacak olan bütüncül betimleme, söz konusu tartışmaların gerçek zamanlı veri setlerine dayalı bir platformda gerçekleşmesine olanak sağlamasının yanında, araştırmanın ana çerçevesi ilgili tartışmaların dışında, fiilimsilerin yapı ve işlev özellikleri temelinde şekillenmiştir.

1.1. Amaç ve Hedefler

Bu çalışmanın amaç ve hedefleri, araştırma soruları bağlamında: **a.** *fiilimsilerin morfolojik yapı özelliklerini*, **b.** *fiilimsi yapılarının işlevsel niteliklerini*, **c.** *ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde öncelikli fiilimsi kullanımlarının yapı ve işlevlerini*, **ç.** *tabakalara göre (metin türleri vb.) fiilimsilerin dağılımlarını* **d.** *fiilimsilerin eşdizimlilik bağlamında kalıp ifadelerde kullanımlarını belirlemek* biçiminde sıralanabilir.

Dil araştırmalarında derlemler yoğun olarak kullanılmaktadır. Ayrıca derlemler *biçimbirimsel çözümlmeler*, *sıklık dizinleri*, *sözbiçimler*, *bağlam içi anahtar sözcük gösterimi* ya da *bağımlı dizinler*, *birliktelik kullanımları* ve *eşdizimlilikler*, *tanık/örnek dizgeler*, *sözlükbirimsel veri* ve *istatistik uygulamaları* gibi standartlarıyla araştırmacılara dili betimlerken önemli bir altyapı sunabilmektedir. Yazılım teknolojileri kullanılarak amaca uygun yapılandırılmalarla

derlemler, araştırma sorularına bağlı olarak düzenlenebilmekte ve yine araştırma sorularına bağlı olarak raporlamalar yapılabilmesine olanak tanımaktadırlar.

Amaç ve hedefler göz önüne alındığında:

a. Morfolojik yapı özellikleri derlem yazılımlarında var olan standartlardan biridir. Araştırma evreni olarak kullanılan **Türkçe Derlem-2** (TD-2) daha önce 112K516 proje numaralı ve *Türkiye Türkçesi Sözvarlığında Fiillerin Derlem Denetimi ve Derlem Tabanlı Sözlüğü* başlıklı ulusal araştırma projesinde kullanılmıştır. Türkçeyi temsil gücü yüksek olan söz konusu derlemin sunduğu morfolojik yapı özellikleri, biçimbirimsel çözümlemesi yapılmış veri setleri, yazılım güncellemesi ve arayüz tasarımlarıyla fiilimsiler üzerine yürütülen bu çalışmada da kullanılmıştır.

b. Öte yandan derlemin sunduğu standart raporlamalar düşünüldüğünde, yine yazılım güncellemeleri ve arayüz tasarımlarıyla, araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulan etiketleme sistemi, fiilimsilerin işlevlerini belirlemek amacıyla bu çalışmada yerini almıştır.

c. Fiilimsilerin morfolojik yapı özellikleri ve işlevlerinin yanında sıklıkları da belirlenmiştir. Bu çerçevede Türkçenin öğretiminde kullanılacak öncelikli fiilimsi yapılarının da belirlenmesi planlanmış ve bu hedefe ulaşılmıştır.

ç. Bu çalışma için geliştirilen ve yeniden oluşturulan etiketleme sistemi aracılığıyla fiilimsilerin işleve bağlı olarak eşdeğerlilikleri belirlenmeye çalışılmış, derlem oluşturulurken alınlanan metinlerin dış metinsel niteliklerinin veri tabanında tutulması sayesinde tabakalara göre (metin türleri vb.) fiilimsilerin dağılımları da belirlenmiştir. Yazılım ve arayüz tasarımları, etiketlemeler aracılığıyla fiilimsilerin eşdizimlilik bağlamında kalıp ifadelerde kullanımlarını belirleme olanağı sunmaktadır.

1.2. Konu ve Kapsam

Araştırmanın ana çerçevesini/sınırlarını *fiilimsilerin morfolojik yapıları, bu morfolojik yapılardan kaynağını alan işlevler ve bu morfolojik ve işlevsel niteliklerinden kaynağını alan fiilimsilerin ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretimine ilişkin öncelikleri, tabakalara (metin türleri vb.) göre dağılımları, dizgesel anlamda eşdizimliliğe bağlı kalıp ifadelerde kullanımları* oluşturmaktadır. Araştırmayla ortaya koyulacak olan veri setleri aracılığıyla söz konusu dilbilimsel betimlemeler Türkiye Türkçesini temsil gücü yüksek bir derlem üzerinden ortaya koyulmuştur.

Bu çerçevede birbiriyle bütünleşik olarak değerlendirilmesi gereken;

1. Fiilimsilerin morfolojik yapı özellikleri nasıldır?
 2. Fiilimsi yapılarının işlevsel nitelikleri nasıldır?
 3. Ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde öncelikli fiilimsi kullanımlarının yapı ve işlevleri nasıldır?
 4. Tabakalara göre (metin türleri vb.) fiilimsilerin dağılımları nasıldır?
 5. Fiilimsilerin eşdizimlilikleri nasıldır?
- çalışmada araştırma konusu yapılmıştır.

Yukarıda sıralanan araştırma soruları çerçevesinde derlemlerin yapılandırılmasına bağlı olarak söz konusu fiilimsi yapılarının bir derlemden çıkarımı beraberinde: *biçimbirimsel çözümler, sıklık dizinleri, sözbiçimler, bağlam içi anahtar sözcük gösterimi ya da bağimli dizinler, birliktelik kullanımları ve eşdizimlilikler, tanık/örnek dizgeler, sözlükbirimsel veri ve istatistik uygulamalar* gibi görünümleri de barındırır (Özkan 2013). Söz konusu görünümlere “derlemlerden elde edilebilen standart veri setleri” demek yanlış olmaz. Bu bağlamda

çalışmanın kapsamını araştırma sorularının sözü edilen raporları oluşturmaktadır¹.

1.3. Literatür Özeti

Fiilimsiler ile ilgili literatürü değerlendirdiğimizde ilgili literatürün tarihi ve çağdaş Türk lehçeleri, Türkiye Türkçesi ve ağızları ile Türkçenin eğitimi-öğretimi alanlarında bir dağılım sergilediğini görürüz.

Tarihi ve çağdaş Türk lehçelerinde fiilimsiler üzerine yürütülen çalışmalara göz attığımızda, bu çalışmaların genellikle fiilimsileri en eski dönemlerden günümüze kadar ortaya koyulmuş eserlerden örneklemelerle ele almış olduğunu görürüz. Yine, bu çalışmaların bir kısmı morfolojik temelli olmakla birlikte lisansüstü tez olarak ortaya koyulmuş çalışmalar olduğunu gözlemleriz. (Eraslan 1980; Bayraktar 2000 ve 2004; Tuncer 1996; Karaşah 2006; Kaya 1996; Öztürk 1987; Demiral 2004).

Tarihi Türk Lehçeleri üzerine yürütülen makale çalışmaları ise genellikle fiilimsi biçimbirimlerinin etimolojileri ve söz konusu lehçelerdeki işlevlerinin ne olduğuna odaklanır (Hünerli 2012; Korkmaz 1968 ve 1987; Durmuş 2012; Tanç 2006). Herhangi bir tarihi ya da çağdaş Türk lehçesi temel alınarak yürütülen ve yine etimolojik temele dayanan çalışmalar (Savran 2010; Üstüner 2011; Coşkun 2001; Coşkun 1999; Eckmann 1962) yapı ve işlev bakımından ilgili dil sahalarına yönelik kapsamlı yayınlar arasında sayılabilir. *Tarihi Türk Lehçelerinden* günümüze doğru gelindiğinde Oğuz grubunun devamı olan ve Eski Anadolu Türkçesi sahasına ait fiilimsiler üzerine yürütülmüş çalışmalar (Savaş 1996; Tiken 1997) da dikkati çeker. Öte yandan literatürde sadece tek bir Türk Lehçesi Grubunda fiilimsileri

¹ Raporlar için bk. <http://derlem.mersin.edu.tr/fiilimsi/sayfa.php?s=arama&dil=tr>

değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır (Özer 2000; Şirinova 2001; Gökdağ 1993; Hünerli 2012).

Yine çağdaş Türk lehçeleri çalışmalarının odak noktası fiilimsilerin lehçeler arası eş değerlilikleri üzerinedir. Söz konusu çalışmalarda genellikle inceleme konusu olan çağdaş Türk lehçesine bir metne ait fiilimsi yapılarının tamamı ya da bir kısmı konu edilmiştir (Kayadibi 2008; Ağlanmaz 2006; Atar 2013; Yılmaz 1998).

Çağdaş Türk lehçelerinden olan *Kırgız Türkçesi* (Kavas 2012), *Özbek Türkçesi* (Giray 2009; Atak 2004; Yavuz 2009), *Kırım Türkçesi* (Çağal 2007) ve *Kazak Türkçesinde* (Özaydın 2007; Kazak 2001; Kaliev 1995; Tekin 2006) şekil-anlam-işlev bakımından Türkiye Türkçesi ile örtüşen pek çok zarf-fiil eki yanında, Türkiye Türkçesinden çok farklı anlam ve işlevde kullanılan zarf-fiil ekleri de saptanmıştır. Şekil açısından aynı olan zarf-fiillerin çok çeşitli anlam ve işlevleri ortaya koyulmuş, özellikle, sıfat-fiil ekleri ile hâl eklerinin birleşmesiyle oluşan birçok zarf-fiil ekinin varlığı belirlenmiştir (Tanç 2002). Bunlardan başka *Kırım*, *Karaçay-Malkar* ve *Başkurt Lehçeleri* (Cehri 2004; Tümer 2002; Keskin 2004) de fiilimsiler açısından ele alınmıştır. Lehçeler üzerine yürütülen çalışmalar arasında zarf-fiillerin tespit edildiği ve bunların *Kazak Türkçesindeki* karşılıklarının değerlendirildiği (Abilakhanova 2002) çalışmalarla da karşılaşırız.

Bu araştırmalar arasında fiilimsilerin kalıplaşması konusunda Argunşah (2011) ve Salman'ın (1999) çalışmaları farklılıklarıyla öne çıkar ve diğer etimoloji çalışmalarından ayrılır. Emre'nin (1955) fiilimsilerle kurulu cümlelerin Türkçedeki durumunu ele aldığı çalışma da diğerlerinden bu anlamda farklılaşır.

Batı literatüründe, özellikle Alman Türkolojisinde, *adlaştırma* (nominalization) kavramlaştırmasıyla bir dilbilimsel kategori olarak fiilimsiler üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Johanson 1988, 1990, 1991).

Fiilimsiler, ağız araştırmalarında da konu edilmiştir. Türkiye Türkçesi ve Anadolu ağızlarında fiilimsileri konu alan çalışmalarda farklı dilbilimsel bakış açılarının hâkim olduğu gözlemlenmektedir. Bu bakış açılarından birincisi biçimbirimsel olarak fiilimsi yapılarının değerlendirildiği, daha çok yapıyı önceleyen ve yapıdan yola çıkarak fiilimsilerin işlevlerini belirlemeye çalışan çalışmalardır. Diğer bir bakış açısı ise kaynağını evrensel dil tipolojilerinden alan ve *üretici dönüşümsel dilbilgisi* olarak bilinen yaklaşıma dayalı çalışmalardır. Birinci bakış açısı araştırmacıların alışık olduğu çözümlenmeleri içerirken; ikinci tip bakış açısı kaynağını dil tipolojilerinden ve *derin yapı - yüzey yapı* ilişkilerini temel alarak konu açıklanmaya çalışılmıştır. İki farklı bakış açısının ana tartışma odağını ise fiilimsilerin birleşik ya da girişik birleşik tümce oluşturup oluşturmadığıdır.

Öte yandan sözdizimsel bir işleve sahip olan fiilimsiler, birden fazla yargıyı bağlaç kullanmadan bir araya getirmektedir. Fiilimsiler, bu bir araya getirme işlevini yerine getirirken anlatımda gereksiz tekrarları önlemekte, verilmek istenen düşüncenin az çabayla çok daha kolay iletilmesini sağlamakta, iki tümceyi akıcı ve kolay bir biçimde birbirine bağlamaktadır (Sebzecioğlu 2004).

Fiilimsiler üzerine yürütülen çalışmalara bu eksen de baktığımızda Türkçenin kimi türetim süreçlerinin ve Türkçede fiilimsilerin temel anlam özelliklerinin betimlenmeye çalışıldığı ve *üretici dönüşümsel dilbilgisi* modelinin bu ilişkileri açıklamada ortaya koyduğu ilkelerin kuramsal dayanaklarının fiilimsiler açısından ele alındığı çalışmalar (Aksan 1995) olduğu görülür. Bu anlamda, Sebzecioğlu, fiilimsilerin Türkçede sözdizimsel özelliklerini değerlendirmek suretiyle diğer çalışmalardan ayrılır (2004).

Geleneksel ve yaygın yaklaşımlarla konuya eğilen çalışmalar ise literatürde daha yoğun bir yer tutmaktadır (Benhür 1993; Topçu 2011).

Bu tip çalışmalarda bilinen yöntemlerle fiilimsi kategorisinde yer alan sıfat-fiiller günümüz Türkçesine ait metin arşivlerinden söz dizimsel örneklerle inceleme konusu yapılmıştır. Öte yandan sıfat-fiiller zaman, kip, cümle yapısı gibi unsurlar açısından da değerlendirilir.

Diğer taraftan, Türkçe Sözlük'ten (TDK 1988) toplanarak rastgele seçilen 725 eylemsel deyim üzerine yapısal kalıplaşma, zorunlu tümleçlerin sayısı ve kalıplaşmış durum eklerinin ele alındığı bir çalışmanın literatürde yerini aldığı görülür (Güven 1997).

Yine bilinen yöntemlerle fiilimsilerin işlevleri açısından değerlendirildiğinde bazı çalışmaların (Metin 2012) yan tümcelerin görevlerini, yapılarını, zaman değerlerini ve temel cümleyle olan ilişkilerini, uyumlarını belirlemenin yanı sıra fiilimsi eklerinin cümlelerdeki işlevlerini ve kullanım amaçlarını, varsa zaman değerlerini tespit etmeyi amaçladığı gözlemlenmiştir. Konuyla ilgili benzer bir çalışmanın (Öztürk 2002) ise zarf-fiillerin cümledeki yerlerini, cümlenin yüklemi ile öznesi arasındaki ilişkilerini, yapıları açısından inceleme konusu yaptığı görülür. Ayrıca zarf-fiillerin kalıplaşmalardaki ve ikilemeli yapılardaki kullanımları açısından da ele alındığı gözlemlenir.

Türkiye Türkçesinde fiilimsilerin yapı ve işlevleri üzerine ortaya koyulan *monografik* çalışmalar (Deniz Yılmaz 2009) da literatürde hatırı sayılır bir yer tutmaktadır. Ancak bu tip çalışmaların sınırlı bir metin arşivi kullanılarak ortaya koyulmuş olması, Türkiye Türkçesinde fiilimsilerin yapı ve işlevlerini ortaya koymak adına Türkiye Türkçesini bütünüyle temsil etmekten uzaktır. Fiilimsileri Türkiye Türkçesinde yapı ve işlevleriyle bütünüyle ortaya çıkarmak -Türkçede diğer tüm dilbilgisel kategorilerde olduğu gibi- ancak Türkiye Türkçesini temsil gücü yüksek bir derlem aracılığıyla mümkündür.

Fiilimsi biçimbirimlerinin ya da bir fiilimsi biçimbirim grubunun yapı ve işlev özelliklerini konu edinen sıfat-fiiller temelinde

çalışmaların (Karadoğan 2008) yanında belirli birtakım filimsi biçimbirimlerini konu alan (Deniz Yılmaz 2003; Ergöneç Akbaba 2007; Aktaş 2001; Karadoğan 2008) çalışmalara da literatürde rastlamaktayız. Bu çalışmalara filimsi türlerinden olan basit ve birleşik filimsi yapılarını konu alan (Gülsevin 2001; Boz 2005; Tiken 2003; Yüksel ve Nesrin 1997) çalışmalar da eklenebilir.

Türkiye Türkçesi ağzları üzerine yürütülen araştırmalara göz attığımızda ise yine belirli bir filimsi biçimbirimi ya da filimsi grubunu bilinen yöntemler ve amaçlar doğrultusunda ele alan çalışmalar (Aydın 2000; Savran 2009; Taşçı 2003; Üstüner 2000) dikkati çekmektedir.

Literatürde filimsiler Türkçenin dilbilgisi ve eğitimi-öğretimi çerçevesinde de ele alınmıştır. Türkiye Türkçesinin temel dilbilgisi kaynakları (Adalı 1979; Atabay vd. 2003; Atabay vd. 1981; Banguoğlu 2000; Bilgegil 1984; Bozkurt 2000; Deny 1941; Demircan 2003; Dizdaroğlu 1976; Ediskun 1996; Ergin 1997; Erkmán Akerson ve Ozil 1998; Gencan 2001; Hatiboğlu 1982; Hengirmen 1998 ve 1999; Karahan 1999; Kononov 1956; Korkmaz 2003; Kükey 1975; Kükey 1972; Uzun 2006; Topaloğlu 1989) fiilimsileri birbirinden çok az farklılaşan sınıflandırmalarla ele almışlardır.

Dilbilgisi kaynaklarının yanı sıra Türkçenin öğretimi alanında fiilimsileri konu alan Arıcı (2012) deney grubunda çoklu zekâ kuramına dayalı öğretimle; kontrol grubunda ise geleneksel öğretim ile ders sunumu yapılmış; analizler sonucunda, öğrencilerin başarı, tutum ve öğrenmenin kalıcılık düzeyi son test puanlarında, deney ve kontrol grupları arasında, deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine, benzer bir disiplinler arası çalışma olarak Türkçe konuşan otistik bir çocuğun ad ve eylemsi ulamlarını ne şekilde kullandığının inceleme konusu yapıldığı ve Türkçe konuşan akranlarından geride olduğu sonucunun

ortaya koyulduğu lisansüstü tez, dil ve toplumsal iletişimi etkileyen nöro-gelişimsel bir bozukluk olan otizm ve dil edinimi üzerine yürütülmüş oldukça önemli bir çalışma olarak literatürde yerini almıştır (Günhan 2004).

Türkçenin öğretimiyle doğrudan ilintili bir çalışmada, eylemsilerin ve zarfların öğretiminde özellikle son yıllarda büyük ilgi gören, öğrenme sorumluluğunu öğrenciye veren ve üst zihinsel becerileri harekete geçiren aktif öğrenme yönteminin başarıya, tutuma ve kalıcılığa etkisi ortaya koyulmuştur (Güney 2011). Bu deneysel çalışmayla aktif öğrenme yönteminin bazı dilbilgisi konularının öğretimindeki etkisi araştırılmıştır. Yine, eğitim-öğretim ortamları ve filimsilerin Türkiye Türkçesindeki kullanımlarını ele alan çalışmalar da (Hopurcuoğlu A. 2010; Akgül 2013; Kurt 2006) literatüre dahil edilebilir. Elbette ki literatürün bir diğer boyutunu da yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi üzerine filimsilerin konu alındığı çalışmalar (Kasapoğlu 2012; Kıvırcık 2004) oluşturmaktadır.

Yukarıdaki literatür özeti göz önüne alındığında filimsilerin Türkçe dilbilgisi/dilbilim çalışmalarında ya dar bir kullanım alanında ya da sınırlı metin arşivlerinden yola çıkılarak konu edinildiği gözlemlenir. Oysa bu çalışma bütüncül bakış açısıyla derlem dilbilim ilke ve yöntemleriyle oluşturulmuş bir derlem üzerinden Türkiye Türkçesinde filimsileri tüm yönleriyle ele alarak alana önemli katkılar sağlayacaktır.

Değindiği üzere filimsiler Türkçeye anlatım gücü ve kıvraklığı kazandıran, anlatılanları kısa yoldan aktarmayı sağlayarak gereksiz tekrarları önleyen, aktarılmak istenen düşüncenin iletilmesinde kolaylık sağlayan ve sözdizimsel olarak tümceleri akıcı, kolay biçimde birbirine bağlayan yapılardır ve kullanım yoğunluğu açısından Türkçede önemli bir yer tutmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde üzerinde bütüncül bir çalışma yapılması gereken bir araştırma konusu niteliğindedir.

Literatürde özellikle lehçeler arası karşılaştırmalar yapılmış olması dikkat çekicidir. Türkiye Türkçesinde fiilimsilerin tam bir dökümünün oluşturulmuş olması lehçeler arası karşılaştırma çalışmalarına bilimsel anlamda önemli katkılar sağlayacaktır. Yine Türkçenin öğretiminde öncelikli yapılar olarak fiilimsilerin bütüncül biçimde değerlendirilmiş olması söz konusu alanda bilimsel nitelikli veri setleri aracılığıyla daha planlı bir içerik sunulmasına katkıda bulunacaktır.

1.4. Özgün Değer

Bu çalışmada, önceki çalışmalar göz önüne alındığında, Türkçe için bugüne kadar bütüncül bir bakış açısıyla üzerinde durulmamış bir araştırma nesnesi olarak “Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler” evrensel ölçütlerde bilim nesnesi olarak ortaya koyulmuştur.

Çalışmanın ortaya koyduğu yöntem ve uygulama, yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin yansıtıldığı bu çalışma araştırmacılara kolay ulaşılabilir, etkili bir araştırma nesnesi sunabilme gücüne sahiptir. Oluşturulan derlem ve derlem aracılığıyla elde edilen çıktılar, çevrimiçi platformda araştırmacılara sunulduğundan Türkiye Türkçesinde fiilimsiler üzerine çalışmak isteyenlere ayrıntılı incelemeler yapma olanağı sunmaktadır.

Literatürde fiilimsiler üzerine sınırlı metin arşivlerinden belge tarama yöntemiyle yapılmış ve sonuçları açısından yalnızca taranan metinleri bağlayıcı çıkarımların yapıldığı çalışmalarla karşılaşırız. Bu çalışma her şeyden önce, ortaya koyduğu yöntembilimsel yaklaşımla özgün değeri olan bir araştırmadır ve şimdiye kadar aynı konu üzerinde yürütülen diğer çalışmalardan yöntem olarak ayrılmaktadır.

Çalışmayla ortaya koyulan derlem sonuçları fiilimsilerle ilgili *biçimbirimsel çözümlemeleri, sıklık dizinlerini, sözbiçimleri, bağlam içi anahtar sözcük gösterimi ya da bağımlı dizinleri, birliktelik kullanımları ve eşdizimlilikleri, tanık/örnek dizgeleri, sözlükbirimsel*

veri setlerini ve bunlara ait *raporlamaları* araştırmacılara sunabilmektedir. Bu anlamda Türkçede fiilimsi yapılarının Türkçenin öğretiminde öncelikler açısından tam olarak ortaya koyulduğu söylenebilir.

Araştırma sorularına bağlı olarak sonuçların literatürde “Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler” üzerine derleme dayalı ayrıntılı bir çalışma olması nedeniyle önemli bir boşluğu dolduracağı öngörülmektedir. Öte yandan çevrimiçi platform (web) üzerinden anlık olarak araştırmacıların erişimine açılan çalışmanın çıktılarının, başta Türkçenin eğitimi ve öğretimi olmak üzere dilbilim çalışmalarında önemli bir boşluğu dolduracağı, konuyla ilgili araştırmalara ulusal ve uluslararası yayın yapmak adına büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler ile ilgili bugüne kadar yapılmış belirli ve sınırlı boyutlara sahip çalışmaların ötesine geçilen bu çalışma, özelde fiilimsiler genelde ise Türk dilbilimi çalışmalarını bilimsel uygulamalar açısından bir üst noktaya taşımıştır. Tüm bunlar düşünüldüğünde ortaya koyulan araştırma, özgün bir çalışma niteliği göstermektedir.

2. Yöntem

Bu araştırma betimsel ve ilişkişel modellerde desenlenmiş ve yürütülmüştür. Betimsel araştırma olanı olduğu gibi saptamaya çalışan araştırma yöntemidir. İlişkişel araştırma neden-sonuç ilişkisi kurulamayan, doğası gereği veya pratik nedenlerle değişimleme ve denetimin yapılamadığı veya kısmen yapıldığı çalışmalardır (Erkuş 2009; Karasar 2009; Büyüköztürk vd. 2010). Veri toplama teknikleri açısından, birtakım araştırmalarda, özel amaçlarla geliştirilmiş veri toplama yöntem, teknik ve araç-gereçler kullanılmaktadır (Erkuş 2009).

Bu araştırmada *derlem dilbilimin araştırmacılara sunduğu yöntem ve teknikler* kullanılmıştır. Verileri toplamak için 109K516 nolu *Türkiye Türkçesinde Fiillerin Derlem Denetimi ve Derlem Tabanlı Sözlüğü*, başlıklı ve Tübitak destekli tamamlanmış ulusal araştırma

projesinde de kullanılmış olan derlem dilbilimin ilke ve yöntemleriyle oluşturulmuş 35 milyon (+/-) sözcük içeren bir derlem [Türkçe Derlem -2] kullanılmıştır.²

Bugün dilin doğal ortamlarından yazılı ve sözlü olarak derlenen verilerle kendine özgü kuram ve uygulamalarla ortaya koyulan sağlam kuruluşlu derlem, özellikle dil öğrenimi ve öğretimi alanında sezgisel örnekçelerden ve ikincil verilerden yalıtılmış ‘gerçek zamanlı’ dilsel verileri içermesi bakımından alana büyük katkılar sağlamaktadır (Özkan 2010).

Derlem, (corpus) dilbilimde bir dili belirgin dilbilimsel kriterlere göre örneklemek amacıyla o dile ait yazılı ve sözlü metinlerden seçilip belirli standartlara göre düzenlemiş metin parçalarının bütünü (McEnery vd. 2006) olarak tanımlanabilir (başka tanımlar için bk. Say 2002 ve 2003). Bir derlem için gerekli ölçütlerin başında ise oluşturulduğu dili *örnekleyebilmesi* (sampling) ve o dili *temsil gücü* (representativeness) gelir. Bunun yanı sıra bir derlemin oluşturulmasında *belirli bir sınıra* (finite size) sahip olması ya da olmaması (dynamic size), *bilgisayarlarca okunabilir* (machine-readable) bir yapıda hedef dili betimlemede ölçünlü bir *başvuru kaynağı* (standart reference) niteliği taşıması önemli ölçütlerdendir (McEnery ve Wilson 2004).

Türkçenin karakteristik ve tipik kullanım ortamlarından derlenmiş, Türkçeyi temsil niteliği olan yazılı ve/ya sözlü bir derlem henüz oluşturulamamış olsa da araştırmacılar Türkçe için derlem oluşturma çalışmalarını sürdürmektedir (Türkçe üzerine yürütülen önemli derlem çalışmaları için bk. Özkan 2010).

Alanyazında var olan biçimiyle derlemler içlemleriyle ve amaçlılıklarıyla koşut olarak çeşitlilik gösterir. Oluşturulan derlemler

² Yöntem bölümü yazarın önceki benzer derlem çalışmalarından alıntılanmıştır.

araştırma sorusuna bağlı olarak geliştirilmektedir [Yazılı ve/ya sözlü içeriğe sahip ve belirli bir dilde dilsel çeşitliliği yansıtabilen derlem türleri için bk. McEnery vd. 2006]. Derlemlerde yer alan metinlerin seçiminde birtakım ölçütler gözetilmektedir. Bunlardan en bilinen ve deneyimlenenleri, birbiri arasında çeşitli avantaj ve dezavantajları da barındıran, *uzman görüşlerine dayandırma* (literary/academic merit), *tesadüfi seçim* (random selection), *okunurluk* (currency), *ulaşılabilirlik* (availability), *demografik örnekleme* (demographic sampling), *deneysellik* (empirical) ve *daha geniş bir kaynaktan seçim* (a broad range of sources)'dir (Summers 1993). Bu seçimlerden biri ya da birkaçı bir derlem oluşturulurken kullanılabilir.

Bir derlem oluşturulurken alınılan metin büyüklükleri (text size) söz konusu olduğunda her metin kaydından 40.000 sözcüklük bir seçim yapma konusunda genel bir uzlaşma vardır. Bu seçim 40.000 sözcük sınırını aşan metin kayıtlarında metnin *başından* (beginning blocks) *ortasından* (middle blocks) ya da *sonundan* (end blocks) yapılabilir (Summers 1993). *Türkçe Derlem-2* (TD-2)'de söz konusu yaklaşımlar göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma sorusu gözetilerek derleme alınan metinlerde 40.000 sınırı korunmuş, derlemin oluşturulmasında *uzman görüşleri*, *okunurluk*, *ulaşılabilirlik* ve *demografik örnekleme* yöntemleri kullanılmıştır.

Bu çerçevede TD-2 oluşturulma ve veri çözümleme aşamaları ile *temsil gücü*, *örneklem* ve *dağılımsallığı* ise alanyazındaki ölçütler açısından aşağıdaki gibidir:

2.1. İçerik ve Nitelik Olarak TÜRKÇE DERLEM-2

Bir dilin kullanıldığı karakteristik ortamlardan biri *yazın dilidir*. Yazın dili, bir dilin genel yapısını betimlemek için önemli veriler sağlar. Öte yandan, ölçünlü yazı dili araştırma nesnesi olarak araştırmacılar için kolay erişilebilirdir. Bir derlemden bu anlamda

derlenen verilerin güvenilirliği yapılacak betimlemenin de güvenilirliği anlamına gelir.

Bir derlem oluşturulurken üzerinde karar verilmesi gereken en önemli nokta derlemin tasarımıdır. Örneğin, içerikte yer alan metinlerin türü, metin sayısı, metin parçalarının seçimi, metin parçaları arasından örneklem seçimi, örneklemin genişliği vb. derlem tasarımının bilinçli yapılıp yapılmadığının ölçüsüdür (Sampson vd. 2005). Araştırma sorusuna da bağlı olarak dil çalışmalarında ilişkisellikleri tam olarak ortaya koyabilmek için dilin karakteristik ve tipik kullanım ortamlarından derlenmiş, *temsil gücü* olan bir derlem kullanmak gerektir. Dil çalışmalarının bu açıdan *derlem tabanlı* olma özelliği taşınması derlemin niteliğini ve içeriğini şekillendirirken önemli sorunlardan biri olarak karşımıza çıkar.

Temsil gücü bir derlemin önemli belirleyici niteliklerindedir. Rastgele seçilmiş metinlerden oluşan bir *metin arşivi* ile bir *derlemi* birbirinden temsil gücü ayırır. Derlem tasarımında temsil gücü üzerinde önemle durulur. Bir dilin tamamını ya da bir bölümünü bütünüyle incelemek yine de olası değildir. Bu nedenle örneklem oluşturmak kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkar. Bu noktada bir dil üzerinde çalışılırken o dil için oluşturulan örneklemin *temsil gücünden* emin olunması gerekir. Öte yandan derlem oluşturulurken *metin türlerinin dağılımı* (balance) ve *her bir tür için seçilmiş metin tabakalarının niteliği, örneklem seçimi/örneklem* (sampling) bir derlemden *temsil gücünü* oluşturan ana unsurlardandır (McEnery 2006).

Temsil gücü içleminde *türsel dağılımı/dağılımsallığı* ve *örneklem seçimi/örneklemi* barındırır. Bugün derlem uygulamalarında bu olmazsa olmaz koşullardan biridir. Diğer taraftan temsil gücü bir evrende değişkenlerin tamamını içeren örnekleme kapsar. Araştırmacılar, örneklem büyüklüğü üzerine yürüttükleri çalışmalarda bir derlemin ne kadar metin ve her bir metnin ne kadar söz içermesi

gerektiğini de ifade eden *temsil gücünü* sağlamanın en önemli karar verme noktası olduğu üzerinde önemle dururlar. Buna bağlı olarak bir dildeki metin çeşitliliği ve bunun dilbilimsel dağılımları, derlem tasarımı dikkate alınması gereken noktalardandır (Sampson vd. 2005).

Metin boyutlarının üst sınırının ne olacağını belirlemek oldukça güçtür. Geniş boyutlu derlemlerin yalnız söz varlığını değil dilin tüm görünümüleri kapsamaya da gerekir. Bu nedenle dilin genel kullanımları için yeteri büyüklükte bir derlemin oluşturulması oldukça tartışmalı bir durumdur. Ayrıca bu anlamda dili iyi temsil eden örnekleri bulmak da güçtür (Sinclair 1970 ve 1991'den akt. Krishnamurthy 2008). Bu çerçevede amaca uygun büyüklükte ve araştırma sorusu dâhilinde bir örneklem oluşturmak gerekir.

Türkçe Derlem-2 (TD-2), 12 milyon (+/-) sözcük birim içeren **Türkçe Derlem-1**'den (TD-1) evrilerek 35 milyon sözcük birim (+/-) içeren bir yapıda tasarlanmıştır. Metin türleri açısından zenginleştirilmiş, biçimbirimsel olarak *işaretlenmiş* (tagging) ve *etiketlenmiştir* (annotation). Türk yazın dilinde yer alan metin türlerinin tamamını, yazın dilinde yer aldıkları oranlar göz önünde bulundurularak örnekleyebilecek bir yapıda tasarlanmaya çalışılmıştır (bk. Tablo 1).

Tablo 1. Türkçe Derlem-2’de tabakalar, metin türleri, tümce sayısı ve zaman aralığı

TABAKALAR	TÜMCE SAYISI	%	ZAMAN ARALIĞI
1. YAZIN TÜRLERİ			
Roman	568.722	38,37	CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK YAZINI (1920-2009)
Öykü	220.967	23,98	
Deneme-eleştiri	144.689	38,12	
Tiyatro	111.811	4,02	
İnceleme-Araştırma	91.386	6,17	
Anı	81.624	5,51	
Söyleşi-Sohbet-Makale	69.412	4,68	
Gezi	52.891	3,57	
Şiir	47.092	3,18	
Mizah	40.606	2,74	
Biyografi	36.933	2,49	
Mektup	16.028	1,08	
Tabaka Toplamı	1.482.161	53,25	
2. İNTERNET METİNLERİ			
Haber, ekonomi, siyaset, strateji, yaşam, popüler bilim vb. (gazete ve süreli yayınlar)			2009
Tabaka Toplamı	921.488	33,11	
3. ÇEŞİTLİ TÜRLER			
beslenme, bilgisayar bilimleri, biyoloji, davranış bilimleri, dilbilim-göstergebilim, efsane, eğitim bilimleri, ekoloji, enformasyon, estetik, evrim, felsefe, fıkra, fizik, geometri, hukuk, iktisadi bilimler, istatistik, kimya, kişisel gelişim, mantık, masal, matematik, mimarlık, mitoloji, mühendislik (çeşitli), müzik, nutuk, psikoloji, resim, sanat, sinema, siyaset, sosyoloji, strateji, tarih (çeşitli), tıp-sağlık, zooloji, jeoloji, çocuk yazını (çeşitli) ...			1990-2009
Tabaka Toplamı	379.528		
TOPLAM	2.783.177	100,00	

Belirlenen tabakalardan **birincisinde** yazınsal metinler yer almaktadır. Kitapların seçiminde sözcük sayısı sınırı ortalamasa 40.000'dir. [BNC (<http://info.ox.ac.uk/bnc>), Longman/Lancaster English Language Corpus ve TNC (<http://www.tnc.org.tr/>)] Kitaplardan bazıları derlemin temsil gücünü arttırmak amacıyla antoloji niteliğinde eserlerden (öykü, tiyatro, gezi, deneme vb.) seçilmiştir. Birinci tabakada yer alan metinler Türk yazın dilini en iyi şekilde temsil edecek tabaka olması öngörülmüştür.

Derlemin **ikinci** tabakasında 2009 yılına ait gazete metinler ve ekleri ile süreli yayınlar yer alırken **üçüncü** tabakada aşağıdaki tabloda yer aldığı biçimiyle çeşitli türlere ait sözcük sınırı ortalama sayısı gözetilerek sayısallaştırılan kitaplar yer almaktadır.

Oluşturulan derlem bir 'yazın dili derlemi'dir. Sözlü dil içermemektedir. Zamansal dağılım olarak derlemin **birinci tabakasında** yer alan metinler %80 oranında 1970-2009, %12 oranında 1950-1970 ve %8 oranında 1950 öncesi metinlerden seçilmiştir. **İkinci tabakada** yer alan metinlerin tamamı 2009 yılı metinlerinden; **üçüncü tabakada** yer alanlar ise 1990-2009 dönemi metinlerinden seçilmiştir (bk. Tablo 1).

2.1.1. TD-2'nin Sözdizimsel, Sözcükbirimsel ve Biçimbirimsel Çözümlemesi

Derlemde yer alan sözcük birim sayısı 35 milyon (+/-), tekil sözcük sayısı 810.000 (+/-)'dir. TD-2 tümcesel olarak *bölümlenmiştir* (parsing). Her tümce için ait oldukları ana tabakalar ve alt tabakalar [*Yazın Türleri* (roman, şiir, öykü, anı vb.), *internet metinleri* (gazete, süreli yayın vb.), *çeşitli türler* (bilgisayar bilimleri, biyoloji, davranış bilimleri vb.), yazar adı, eser adı, yayın yılı vb. metin dışı unsurlar etiketlenmiştir. Derlem üzerinde bu aşamadan sonra *sözcükbirimleştirme* (lemmatizing/lemmatization) işlemi yapılmış ve sözcükbirimleştirmeler *tekilleştirilmiştir* (deduplication).

Derlemin biçimbirimsel anlamda özniteliksel çözümlemesinde Kemal Oflazer'in geliştirdiği biçimbirimsel çözümleme aracı (bk. <http://www.hlst.sabanciuniv.edu/TL/>) kullanılmış, tekilleştirilmiş sözcükbirimler özniteliksel olarak çözümlenmiştir. Bu aşamadan sonra TD-2'de veri tabanında işaretli tümceler biçimbirimsel çözümlemelerle eşleştirilmiş ve fiilimsi yapıları tümcesel olarak sorgulanabilir hale getirilmiştir. Derlemden fiilimsiler için özniteliksel çözümleme işaretleyicileri Tablo 2'de sunulmuştur (bk. Say 2003).

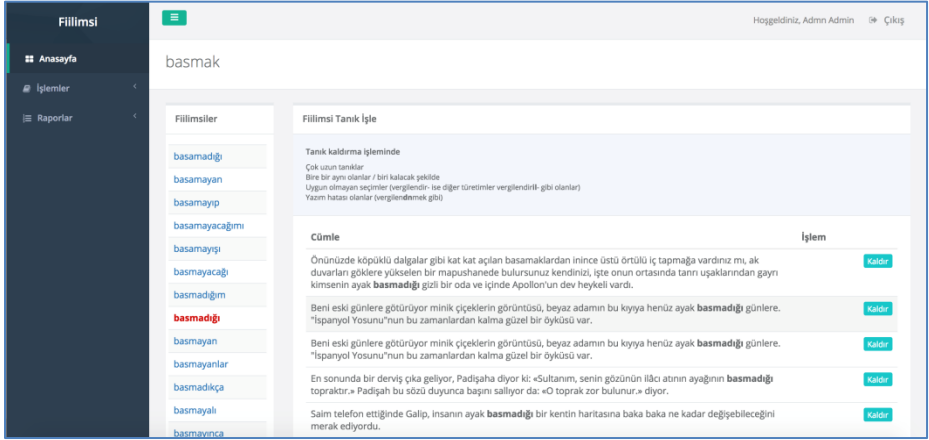
Tablo 2. Fiilimsilerin özniteliksel işaretleyicileri

Fiil	+Verb			
Olumsuzluk/Polarity	+Pos	+ParsPart (geçmiş zaman ortacı)	P1sg, P2sg, P3sg,	İyelik
	+Neg	+FutPart (gelecek zaman ortacı)	P1pl, P2pl, P3p	
Çatı/Voice	+Pass (edilgen)	+PresPart (şimdiki zaman ortacı)		
	+Caus (ettirgen)	+AfterDoingSo (yapıp)	+Nom (yalın hal)	
	+Reflex (dönüşlü)	+SinceDoingSo (yapalı)	+Acc (i hali)	
	+Recept (işteş)	+As (yaptıkça)	+Dat (e hali)	
	+Able (-ebil)	+When (yapınca)	+Loc (de hali)	Hal
Birleştirme-	+Repeat (-edur)	+ByDoingSo (yaparak)	+Abl (den hali)	
	+Hastily (-iver)	+While (yaparken)	+Gen (Sahip olma)	
Kip/Compounding-	+EverSince (gel-)	+Asif (yaparçasına, yapasıya)	+Ins (araç)	
	+Almost (yaz-)	+WithoutHavingDoneSo (yapmadan)	+Equ (eşitlik)	
Modality	+Stay (kal-)	...		
	+Start (koyul-)			

2.2. Veri İşleme Aşamaları

2.2.1. Fiilimsi Listelerinin Oluşturulması

TD-2 üzerinden işlenecek fiilimsiler Şekil 1 ve Şekil 2'de görüldüğü üzere seçilen fiil üzerinden fiile bağlı fiilimsi listeleri oluşturularak işlenmektedir.

Şekil 3. “basmak” fiiline bağılı fiilimsilerin tanık seçim ekranı

İlgili fiilimsinin tanıkları söz konusu ekran üzerinden uygun olmayan tanıkların kaldırılması ve sistem üzerinden geriye kalanların kaydedilmesi aşamalarından sonra sözcüksel, biçimbirimsel, n-gram ve sözlüksel sorgu arayüzlerinde sorgulanarak listelenebilmektedir.

Ayrıca biçimbirimsel çözümlere dayalı listelemeler biçimbirimsel sorgu arayüzünde işlevlerin belirlenmesine kaynaklık etmektedir.

Öte yandan, Türkçe Sözlük'te fiilimsi yapılarıyla türetilmiş ve maddebaşı olarak tanımlanmış yapılar tanıklar ve kullanımları çerçevesinde çalışmada konu edilmiş, tür ve kullanım olarak etiketlenmiştir (bk. Şekil 4).

Gövdeler

Tanık İşle

çıkarmak (363) Adet Tanık var 42 Adet İşlendi. Sırala

Bu sabah dışarı **çıkarmak** Tevfiğe birlikte "hizamı" cezaevi voltası atık yarım saat kadar.

çıkarmak İsim SIFAT **ZARF** DİĞER DİYİM

Küçük Mozart'ın olağanüstü yetenekleri ortaya çıkınca baba Mozart çocuklarını eğitmeyi, ayrıca bundan maddesel **çıkarmak** sağlamayı kendine iş edindi.

çıkarmak İsim SIFAT **ZARF** DİĞER **DEYİM**

Çıkarmak ne: görsünler, bahçeye menekşe dikilmiş.

çıkarmak İsim SIFAT **ZARF** DİĞER DİYİM

Şekil 4. Türkçe Sözlükte madde başı olarak tanımlı sözlükbirimleri işleme arayüzü

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde işlenen fiilimsi yapıları 4 farklı arayüzüyle raporlanmıştır. Raporlama arayüzü

<http://derlem.mersin.edu.tr/fiilimsi/sayfa.php?s=arama&dil=tr>

genel ağ adresi üzerinden yapılabilmektedir.

Raporlamalar araştırma sorularına bağlı olarak kümelenmiş *alt arayüzler* aracılığıyla sunulmuştur. Bu alt arayüzler **sözcükbirimsel**, **biçimbirimsel**, **n-gram** ve **sözlüksel** sorgu arayüzleri olarak düzenlenmiştir (bk. Şekil 5).

Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler

TÜRKİYE

Türkçe Denetim

Anasayfa Özet Amaç Konu ve Kapsam Proje Ekibi İletişim

SÖZLÜKSEL BİÇİMBİRİMSEL N-GRAM SÖZCÜKSEL

barındırmak

Şekil 5. Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler sorgu arayüzü

barındırmadı | barındıramaman | barındırmadı | **barındırmayan** | barındırmazken | barındırdım | barındırdıkları | **barındırdığı, barındıran** | barındıranlar | barındırıkça | barındırarak | barındırmadan | barındıracağı | barındırmaktan | barındırmak | barındırması | barındırmasına | barındırmasıyla | barındırması | barındırmasıdır | barındırması | barındırıklarını | barındırıldığından | **barındırdığını** | barındırdığını | barındırabileceği | barındırabilen | barındırabilecek | barındıracak | barındır | barındırma | barındırmakta | barındırmaya | barındırmiş |

Tanıklar

- Eğyaların buharlaşmaya başlaması, bedeninin kuşun gibi ağırlaşması ve dibe çökmesi; dünyanın kararlarıyla birlikte bastırın ter ve çıkış yoluunu izini **barındırmayan** dipsiz kuyular. "Gene böyle olursam..." düşüncesini zihnine uğratmamaya çalışarak ivenceleştirdi hareketlerini.
- Onların kol- 53'lerinin, bacaklarının, görünür biçimde ağır ve bunurlarının olmaması, yalnızca kanatlarının olmaması, çiçeklerin de petallerinin olması yalnızca ve renkli göbcebeğlerinin olması, içinde kirlili torbaları **barındırmayan** göbcebeğlerinin olması işte, bana sonsuz bir hafiflik duygusu veriyordu.
- Buruşuk gözkapakları, gözlerinin yansıma dek sarıyor, altından da hiçbir ışık, hiçbir parlak **barındırmayan** çelik mavisi gözbebekleri inanılmaz bir kayıtsızlıkla dirdik bakıyordu.
- Dağa çok, bugünlerde ne müthiş kabusları görebileceğini aklına getirip ürperdi ve böyle, tasnife sığmayan, fazla ürktücü somut çağrışımlar **barındırmayan** bir rüya gördüğüne memnun bile kaldı.
- Erdal'in ölümüyle karşılaştığı gün, yıllardır sürdürdüğü yaşantı derhal bir kenara atmaya hazır olduğunu yanlış anlama ihtimali **barındırmayan** bir biçimde hissetmişti.
- Bağırarak karşı tarafın düşünce sistemini ortadan kaldırır, karşısındaki bağırma başladığında da bizim düşünce sistemimiz bir miktar bozulur; bozuk bir sistemden çıkan çözümler de, içinde zekayı **barındırmayan** yarım yamalak iş-lemelerle rakıdır.
- Özgür doğaçlama, içinde hiyerarşisi **barındırmayan** bir müzik olduğuna göre, farklı gruplar, müzisyenler arasında da hiyerarşisi reddetmesi gerekiyor bize göre.
- Çekimler sırasında hem dans hocalarından, hem müzigi yapan ekipten iyi şeyler duydum ama, bakalım. - İçinde mizah **barındırmayan** bir iş yapmayı, mesela bir korku filmi senaryosu yazmaya ya da bir gerilim filminde oynamayı düşündünüz mü hiç? - Korku sevdiğim bir janr değil.
- Geçmişte ve günümüzde, farklı etnik kesimlerden geniş halk kitlelerini bünyesinde **barındırmayan** ülke sayısı yok denecek kadar azdır.
- Gündemdeki olayların, henüz yerleşik bir topluluk **barındırmayan** Gaziantep, Samsun, Elazığ, Malatya ve Çorum sahnelerine de taşınacağı görülmekte.
- Hitler'den beklenen cesur ve agresif imgeleri **barındırmayan** ve çoğunluğu manzara betimi olan 13 tablo, Hitler'in Viyana'da ressam olarak yaşamını kazanmaya çalıştığı döneme ait.
- Hayranlıkların, bravoların, alkışların ortasında, hiç bitip tükenmez, içinde kendi tesellisini **barındırmayan**, soğuk bir yalnızlıktır bu.
- Akılın açısından eksiksiz, içlerinde kötülük **barındırmayan** varlıklar olan meleklerin hakikatiyle mükemmel olmayan varlıklar olan insanların hakikati ayndır.

Şekil 7. Fiilimsiler söz bulutu ve tanık gösterimi "barındırmayan" fiilimsisi

Söz konusu gösterime ek olarak aynı arayüzde ayrıca ilgili fiilimsinin derlem tabakalarına göre dağılımları da sunulmaktadır (bk. Şekil 8).

Şekil 8. Fiilimsilerin tabakalar göre dağılım grafiği "barındırmayan" fiilimsisi

Söz konusu sözcüksel raporlama arayüzüyle araştırma sorusu olarak ortaya koyulan:

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
Cilt: 21 Sayı: 39 / Volume: 21 Issue: 39

- *Ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde öncelikli fiilimsi kullanımlarının yapısal/morfolojik nitelikleri ile*
- *Tabakalara göre (metin türleri vb.) fiilimsilerin dağılımları ve bunlara bağlı tanıkları ortaya koyulmuştur.*

3.2. Biçimbirimsel Sorgu Arayüzü

Bu çalışmayla derlem dilbilimin ilke ve yöntemlerinden yararlanılarak oluşturulmuş ve Türkiye Türkçesini temsil gücü yüksek bir derlemden, bütüncül olarak Türkiye Türkçesinde fiilimsilerin morfolojik yapı özelliklerinin ortaya çıkarıldığı söylenebilir.

Biçimbirimsel sorgu arayüzünde yapılan sorguya bağlı olarak fiilimsi yapıları ve bunları biçimbirimsel çözümlenmeleri listelenebilmektedir. Listelenen fiilimsi yapılarının morfolojik/özniteliksel çözümlenmeleri ve bunlara bağlı olarak yüklendikleri işlevler biçimbirimsel sorgu arayüzü aracılığıyla sunulmuştur (bk. Şekil 9).

Biçimbirimsel sorgu arayüzünde kontrolleri tamamlanmış fiillerin sorgularına bağlı olarak **çekim biçimleri** ve **özniteliksel çözümlenmeleri** ve işlevlerinin ortaya koyulmuş olması çalışmanın araştırma sorularından olan *Fiilimsilerin morfolojik yapı özellikleri nasıldır?*, *Fiilimsi yapılarının işlevsel nitelikleri nasıldır?* ve *Fiilimsilerin dizgesel nitelikleri kullanımları nasıldır?* hakkında kullanıcılara bilgi sunabilmektedir (bk. Şekil 9).

Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler

TÜBİTAK

Türkiye Derneği

Anasayfa Özet Amaç Konu ve Kapsam Proje Ekibi İletişim

SÖZLÜKSEL BİÇİMBİRİMSSEL N-GRAM SÖZCÜKSEL

bakışmak ARA

bakıgan bakıgarak bakıgma bakıgıp bakıgmada bakıgmadan bakıgmak bakıgmakla bakıgmalar bakıgmalarda bakıgmalardan bakıgmalan bakıgmalanın bakıgmaları bakıgmalının bakıgmanızda bakıgmanızı bakıgmanın bakıgması bakıgmasından bakıgmaya bakıgmayı bakıgıtı bakıgıtımız bakıgıtınız bakıgıktan bakıgırken bakıgıtılarında bakıgıtılarını bakıgıktan

Çözümlemeler

bakıgıktan .bak+Verb*DB+Verb+Recip+Pos*DB+Noun+PastPart+A3sg+Pnon+Abi

İşlevler

- Ali'yle göz göze kalıp bir süre **bakıgıktan sonra**, ısıklı çalarak aniden uzaklaşan yılan, otları arasında, gözün kolay algılayamayacağı bir hızla sürüklenir gibi kayarak kaybolmuştu. (**Zaman Sınırlandırma**)
- Karğıdan karşıya bir müddet **bakıgıktan sonra**, iki kadından şişman: - İnsan görmedin mi kızmı? dedi, ne bakıyorsun böyle yaban yaban. (**Zaman Sınırlandırma**)

Şekil 9. Fiilimsilerin yapısal, biçimbirimsel çözümleri ve dizgesel işlevleri arayüzü “bakışmak” fiilimsisi

Araştırmacıların üzerinde durdukları işlevlerin sınıflandırması genellikle fiilimsilerin zaman ifade etmeleri ve tarz bildirmeleri üzerinedir. Örneğin sıfat-fiiller şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman ifadesine sahip kategoriler olarak dilbilgisi kitaplarında yapılandırılmıştır (bk. Korkmaz 2003). Özellikle birleşik yapıdaki fiilimsilerde ve kalıplaşmış yapılarda, sözdizimsel işlevler ve sözdizimine dâhil olan yapıların oluşan yeni yapıya kattığı anlam ve işlevler, fiilimsilerin çok daha farklı söylemsel işlevlerin taşıyıcısı olduğunu göstermiştir (Karadoğan 2009). Bunun yanı sıra fiilimsi yapısının kendisinin taşıdığı işlev ile fiilimsinin genişlemesinde kullanılan sözcüksel yapılar (isim-edat vb.) söz konusu işlevlerin ortaya çıkmasında önemli bir etkiye sahiptir.

n+4) oluşturulmuştur. Şekil 11’de görüldüğü üzere “dolup taş-”, “dolup boşal-”, “dolup dolup” benzeri yapılar tanıkları ve sıklıklarıyla birlikte listelenebilmektedir. Bu yapılar arasında derlemde işlenen yapılar ayrıca işaretli olarak listelenebilmiştir (bk. Şekil 11 ve Şekil 12).

Sıra	Kelime	n+1	Yapılar	İşlem
1	dolup	taşıyordu	İşlenmiş yapı bulunamadı	27 Tank Gör
2	dolup	dolup	İşlenmiş yapı bulunamadı	27 Tank Gör
3	dolup	taşan	İşlenmiş yapı bulunamadı	23 Tank Gör
4	dolup	taşıyor	İşlenmiş yapı bulunamadı	22 Tank Gör
5	dolup	taşardı	İşlenmiş yapı bulunamadı	12 Tank Gör
6	dolup	boşalan	İşlenmiş yapı bulunamadı	11 Tank Gör
7	dolup	taşar	İşlenmiş yapı bulunamadı	10 Tank Gör
8	dolup	taştı	İşlenmiş yapı bulunamadı	9 Tank Gör
9	dolup	boşalıyor	İşlenmiş yapı bulunamadı	8 Tank Gör
10	dolup	boşalıyordu	İşlenmiş yapı bulunamadı	8 Tank Gör

Şekil 11. “dolmak” fiiline bağlı “dolup” fillimsisi n+1 eşdizim listesi

Sıra	Kelime	n+1	Yapılar	İşlem
1	dolup	taşıyordu	İşlenmiş yapı bulunamadı	27 Tanık Gör

Sayfada 25 1 Kayıt Göster

Bul:

Cümle

188 Güneş, yaprakların arasından sıyrılarak başının üstüne doğru yükseldikçe doğadan gelen bir özgürlük havası, bir umursa-maysız, bir uçanlık **dolup taşıyordu** içinden.

Akşama eve döndüler, Hasan sevinçten **dolup taşıyordu**.

Ancak Allah'ına râğbet edesin! tik anıza İstanbul sokakları bu iki mısraın coşkulu nağmeleriyle **dolup taşıyordu**:

Bürosu bu yüzden **dolup taşıyordu**.

Ev dün geçeden daha çok **dolup taşıyordu**.

Evlere **dolup taşıyordu**.

Gazeteler **dolup taşıyordu** her gün aranan bozguncuların resimleriyle, haberleriyle.

Genç kadınlar deli eden bütün o çeşit çeşit zenginlikler **dolup taşıyordu**.

Gözleri **dolup taşıyordu**.

Hakaret edeni de, edileni de tutanlarla koridorlar bile **dolup taşıyordu**.

Halbuki evi **dolup taşıyordu**.

Şekil 12. “dolmak” fiiline bağlı “dolup” filimsisi n+1 tanık listesi

Söz konusu yapılar yine bu çalışma kapsamında değerlendirilecek fiilimsilerle ilgili diğer bir araştırma sorusunu oluşturmuştur. Bundaki amaç deyim ve kalıp sözlerin sözdizimsel üye yapılarıyla (kişi, zaman vb.) değişim ve dönüşümlerini belirleyebilmektir.

3.4. Sözlüksel Sorgu Arayüzü

Kalıcı/yeni sözlükbirim oluşumları açısından filimsiler Türkçenin yeni sözcük türetme biçimlerinden biridir. Söz konusu türetimlerin ne olduğu, onların biçimbirimleriyle doğrudan ilgilidir. Yapılan çalışmalarda Türkçe sözlükte geçen söz varlığı öğeleri bu açıdan belirlenmiştir. Yine sınırlı metin arşivleri kullanılarak ya da var olan söz varlığını barındıran sözlükler taranarak ortaya koyulan kalıcı sözcük oluşumları (yeni sözcük türetimleri) biçimbirimsel çözümlenmeye sahip olan derlemden gövdelenmiş (köke indirilmiş) ve sözbiçimler aracılığıyla söz konusu türetimlerin kullanım ve dağılımları

belirlenerek Sözlüksel Sorgu arayüzüyle kullanıcılara sunulmuştur (bk. Şekil 13).

Şekil 13. Sözlüksel sorgu arayüzü “basma” sözlükbirimi sorgu sonucu

4. Sonuç

Dil öğreniminin gerçek hayata dönük ve anlamlı olması gerektiği araştırmacıların üzerinde durdukları önemli noktalardandır. Bu açıdan bakıldığında derlem çalışmalarının dil öğrenimi/öğretimi için

sağlayacağı gerçek zamanlı ve dilin doğal ortamından derlenen yazılı ve sözlü dilsel veriler dil öğrenimi/öğretiminde başarıyı arttıracaktır. Dilsel veriyi sezgisellik ve kişisel tercihlerin dışında ölçülenmiş yöntemlerle dil öğrenimi/öğretimine aktarmak akılcı ve daha verimli sonuçlar doğuracak bir yaklaşım olarak karşımızda durmaktadır (Özkan vd. 2011).

Dil öğretiminde izlenmesi gereken yöntem: ana dili öğrencilerine sıklığı yüksek yapıların yanında dilde derinleşmelerini sağlayacak, özel kullanıma sahip dilsel örüntüleri edindirecek ve dolayısıyla da dilsel kavrayışlarını geliştirecek seçkiler yapmak, ilgili ders materyallerini oluştururken derlem çalışmalarının izleğinde işe koyulmaktır. Öte yandan, yabancı dil olarak Türkçenin öğrenimi/öğretiminde ise, yine derlem çalışmalarının verilerinden yararlanarak temel söz varlığını hedef dille karşılaştırmalı olarak ortaya koymak ve buna bağlı olarak dilsel yapıları en sık kullanılan başlayarak anlamlı ve iletişime dönük uygulamalar çerçevesinde, dilsel gelişim aşamalarını da göz önünde bulundurup, ilgili materyali basitten karmaşığa, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene doğru ilerleyen bir süreçte programlamak önemlidir (Özkan vd. 2011).

Bu çerçevede 1. ve 2. numaralı araştırma sorularına olan *Fiilimsilerin morfolojik yapı özellikleri nasıldır?* ve *Fiilimsi yapılarının işlevsel nitelikleri nelerdir?* aracılığıyla ortaya koyulan sonuçlar, 3. araştırma sorumuz olan *Türkçenin Ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminde öncelikli fiilimsi kullanımlarının yapı ve işlevleri nelerdir?*'e kaynaklık etmiştir. Öte yandan eşdizimli yapılar bağlamında Türkiye Türkçesinde fiilimsilerin bir derlem kullanılarak ortaya koyulmuş olması sonraki çalışmalar için önemli bir veri seti sunulduğu anlamına gelmektedir.

Türkiye Türkçesinde sözlükbirimsel olarak tanımlı 6.444 fiilden yardımcı fiil ve birleşik fiil niteliğinde olanlar hariç % 80'inin veri girişleri tamamlanmıştır.

Özetle çalışma,

1. Fiilimsilerin morfolojik yapı özellikleri nasıldır?
2. Fiilimsi yapılarının işlevsel nitelikleri nasıldır?
3. Ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde öncelikli fiilimsi kullanımlarının yapı ve işlevleri nasıldır?
4. Tabakalara göre (metin türleri vb.) fiilimsilerin dağılımları nasıldır?
5. Fiilimsilerin eşdizimlilikleri nasıldır?

soruları cevaplanmaya çalışılmış ve ilgili sonuçlar 4 farklı arayüzüyle raporlanmıştır.

Raporlara

<http://derlem.mersin.edu.tr/fiilimsi/sayfa.php?s=arama&dil=tr>

genel ağ adresi üzerinden ulaşılabilir.

Raporlamalar araştırma sorularına bağlı olarak kümelenmiş *alt arayüzler* aracılığıyla sunulmuştur. Bu alt arayüzler **sözcükbirimsel**, **biçimbirimsel**, **n-gram** ve **sözlüksel** sorgu arayüzleri olarak düzenlenmiştir.

Sözcükbirimsel sorgu arayüzünde, çalışmada araştırma sorusu olarak ortaya koyulan:

- *Ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde öncelikli fiilimsi kullanımlarının yapısal/morfolojik nitelikleri ile*
- *Tabakalara göre (metin türleri vb.) fiilimsilerin dağılımları ve bunlara bağlı tanıkları ortaya koyulmuştur.*

Biçimbirimsel sorgu arayüzünde, kontrolleri tamamlanmış fiillerin sorgularına bağlı olarak **çekim biçimleri** ve **özniteliksel çözümlenmeleri** ve işlevlerinin ortaya koyulmuş olması çalışmada araştırma sorularından olan

- *Fiilimsilerin morfolojik yapı özellikleri nasıldır?*,
- *Fiilimsi yapılarının işlevsel nitelikleri nasıldır?* ve
- *Fiilimsilerin dizgesel nitelikleri kullanımları nasıldır?*

hakkında kullanıcılara bilgi sunabilmektedir

N-Gram alt sorgu arayüzünde, fiil temelli sorgulara bağlı olarak eşdizim örüntüleri, kalıp ifadeler bağlamında kullanıcıların sorgularına bağlı olarak listelenebilmektedir.

Sözlüksel sorgu arayüzünde ise biçimbirimsel çözümlenmeye sahip bir derlemde gövdelenmiş (köke indirilmiş) sözbicimler aracılığıyla Türkçe Sözlükte madde başı olarak fiilimsi ekleriyle türetilmiş yapıların kullanım, tanık ve sözcük türü dağılımlarına yer verilmiştir.

Teşekkür

Bu çalışma araştırma evreni olarak kullanılan Türkçe Derlem-2'nin biçimbirimsel/özniteliksel çözümlenmesi için Prof. Dr. Kemal OFLAZER'e proje ekibi adına teşekkürlerimi sunarım.

Kaynaklar

Abilakhanova, Gülnar (2002). *Yalnızız Romanında Geçen Zarf-Fiiller ve Bunların Kazak Türkçesindeki Karşılıkları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Adalı, Oya (1979). *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ağlanmaz, Serap (2006). *Türk Lehçelerinde Fiilimsiler ve Fiilimsi Yapılar (Sıfat-Fiilli Yapıların Karşılaştırmalı İncelenmesi)*. Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.

Akgül, Okan (2013). *Mustafa Kutlu'nun "Mavi Kuş" İsimli Hikâyesinde Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Aksan, Doğan (1999). *Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınları.

Aksan, Mustafa (1995). *Yüklem Yapısı, Biçimbilim ve Türkçe'de Kimi Eylemcil Türetimler*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Aktaş, Ayfer (2001). "–DIktAn/-DUktAn sonra Zarf-Fiili Üzerine Bir Araştırma". *Türk Dili*, S. 9, s. 257-264.

Argunşah, Mustafa (2011). "Türkçede Zarf-Fiil Eklerinin Durum Ekleriyle Kalıplaşması". *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 6, S. 1, s. 55-68.

Arıcı, Bayram (2012). *Çoklu Zekâ Destekli Türkçe Dersi Sunumunun İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Fiilimsileri Kavrama Durumlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Arıkan, Rauf (2004). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayınları.

Arlı, Mine ve Hamil Nazik (2001). *Bilimsel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Atabay, Neşe vd. (1981). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atabay, Neşe vd. (2003). *Sözcük Türleri*. İstanbul: Papatya Yayınları.

Atak, Halime Şule (2004). *Özbek Türkçesinde Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.

Atar, Murat (2013). *Abdullah Kadiriyy'in Ötken Künler Romanı Örneğinde Özbek Türkçesinde Yapıları Bakımından Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.

Aydın, Mehmet (2000). “Anadolu Ağızlarında -iken ~ -ken Zarf-Fiilinin Kullanımı ve Görevleri”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 588, s. 639-645.

Aydın, Özgür (1996). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Dilbilgisi Öğretimi, Üretken Dönüşümlü Dilbilgisi Kuramının Kısa bir Tanımı*. Ankara.

Baker, Paul vd. (2006). *A Glossary of Corpus Linguistics*. Edinburg: Edinburg University Press.

Balcı, Ali (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Banguoğlu, Tahsin (2000). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Barnbrook, Geoff (1996). *Language and Computers: A Practical Introduction to the Computer Analysis of Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Bayraktar, Nesrin (2000). *Orta Türkçede Fiilimsiler*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Bayraktar, Nesrin (2004). *Türkçede Fiilimsiler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Benhür, Mehmet Hadi (1993). *Türkiye Türkçesinde Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Eklerinin Fonksiyonları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Bilgegil, Kaya (1984). *Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Boz, Erdoğan (2005). “Bir Birleşik Zarf-Fiil Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 642, s. 524-529.

Bozkurt, Fuat (2000). *Türkiye Türkçesi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Büyüköztürk, Şener vd. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cehri, Murad Ali (2004). *Kırım Türkçesi'nde Sıfat-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Coşkun, Volkan (1999). “Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan -^op Zarf-Fiil Eki”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 7, s. 173-192.

----- (2001). “Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan a/e, ı/i, o/ö, -u/ü, -y Zarf-Fiil Eklere”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 11, s. 76-93.

Crystal, David (2003). *A Dictionary of Linguistics & Phonetics*. Blackwell Publishing.

Çağal, Emine (2007). *Kırım Türkçesinde Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Dale, Robert vd. (2000). *Handbook of Natural Language Processing*. New York.

Delice, Hacı İbrahim (2003). *Türkçe Sözdizimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Demiral, Abdullah (2004). *Tarihi Kuzey Türkçesinde Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.

Demircan, Ömer (2003). *Türk Dilinde Çatı*. Ankara: Papatya Yayıncılık.

Deniz Yılmaz, Özlem (2003). “Türkiye Türkçesinde Sıfatsı - İsimli Şekiller Üzerine (-Dik, -(y)EcEk, -(y)Esİ”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C. I, s. 151-170.

----- (2009). *Türkiye Türkçesinde Eylemsi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Deny, Jean (1941). *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*. Çev: Ali Ulvi Elöve, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dizdaroğlu, Hikmet (1976). *Tümce Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Durmuş, Oğuzhan (2012). “{- (y)ArAK} Zarf-Fiil Ekinin Kökeni Üzerine”. *Türkbilgi*, S. 23, s. 19-60.

Eckmann, Janos (1962). “Çağatayca’da İsim-Fiiller”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 51-60.

Ediskun, Haydar (1996). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Emre, Ahmet Cevat (1955). “Türkçede Cümle: II. İsim Cümlesi”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 23-58.

Eraslan, Kemal (1980). *Eski Türkçede İsim Fiiller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Ergin, Muharrem (1997). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ergönenç Akbaba, Dilek (2007). “Türkiye Türkçesinde Yapısında İsim-Fiil Bulunan Birleşik Fiiller”. *Dil Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, s. 83-95.

Erkman Akerson, Fatma ve Şeyda Ozil (1998). *Türkçede Niteleme - Sıfat İşlevli Yan Tümceler*. İstanbul: Simurg Yayınları.

Erkuş, Adnan (2009). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gencan, Tahir Nejat (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.

Gençtürk, Tülay (1995). *Ali Şir Nevai Divanlarından Yapılan Bir Derleme: Tuhfetüs-Selatin ve Eserde Geçen İsim-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Giray, Erhan (2009). *Askad Muhtar'ın "İldizlar" Adlı Eseri Örneğinde Özbek Türkçesindeki Geçici Birleşik Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.

Göğüş, Beşir (1969). "Türkçede Cümlemsilerin Kuruluşu ve Temel Cümlecige Bağlanma Şekilleri". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 89-142.

Gökdağ, Bilgehan Atsız (1993). *Oğuz Grubu Türk Şivelerinde Sıfat-Fiiller*. Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Gries, Stefan Thomas ve Anatol Stefanowitsch (2006). *Corpora in Cognitive Linguistics: Corpus-Based Approaches to Syntax and Lexis*. Berlin.

Gülsevin, Gürer (2001). "Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 2, s. 125-144.

Gültekin, Mevlüt (2011). "Kırgız Türkçesinde Zarf-Fiiller Ve Türkiye Türkçesi Karşılıkları Üzerine Bir Araştırma". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, C. 30, S. 3, s. 99-126.

Güney, Nail (2011). *İlköğretim II. Kademedeki Fiilimsilerin Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Günhan, Nazmiye Evra (2004). *Türkçe Konuşan Bir Otistik Çocuğun Eylemsi ve Adsal İşlevsel Normları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Güven, Mine (1997). *Türkçe'de Eylemsel Deyimlerin Bazı Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Hatiboğlu, Vecihe (1982). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Hatipoğlu Vecihe (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hengirmen, Mehmet (1998). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.

----- (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.

Hopurcuoğlu, Abdulkadir (2010). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Türk Çocuklarının Dil Gelişimi Açısından Fiilimsi Kullanımlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi.

Hünerli, Bülent (2012). *Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Zarf-Fiiller*. Doktora Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Hünerli, Bülent (2012). “{-(G)X(N)CA} Zarf-Fiilinin Farklı Bir İşlevi Üzerine [Sistemik Olarak “Karşıtlık-Kıyaslama” Bildirme]”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, C. 1, S. 2, s. 19-60.

Johanson, Lars (1988). “On The Renewal and Reinterpretation of ‘Instrumental’ Gerunds in Turkic”. *Oriens*, S. 31, s. 136-153.

----- (1990). “Zur Postterminalität Türkischer Syndetischer Gerundien“. *Ural-Altäische Jahrbücher N. F.*, S. 9. S. 137-151.

----- (1991). “Zur Typologie Türkischer Gerundialsätze”. *Türk Dilleri Araştırmaları*, S. 1, s. 98-110.

----- (1996). “Funktionen Syndetischer Gerundien im Türkischen“. *Uluslararası Türk Dili Kongresi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 95-101.

Johanson, Lars ve Éva A. Csató (1993). “On Gerundial Syntax in Turkic”. *Acta Orientalia Hungarica*, S. 46, s. 133-141.

Kaliev, Amanjol (1995). *Kazak Türkçesiyle Türkiye Türkçesi'nde Fiiller, Zarf ve İsim Fiillerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Kaptan, Saim (1983). *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*. Ankara: Tekışık Matbaası.

Karadoğan, Ahmet (2004). “-Ip ile Kurulan Zarf-Fiilli Parçaların Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Aktarımı Üzerine”. *Bilig / Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 31, s. 207-218.

----- (2008). “Türkiye Türkçesinde Yeni Bir Sıfat-fiil Eki: -İ”. *Bilig / Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 46, s. 57-66.

----- (2008). “Türkiye Türkçesindeki -Dık ve -An Sıfat-Fiil Eklerinde Sınır Vurgulayışın Rolü”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 678, s. 519-527.

----- (2009). *Türkiye Türkçesinde Kılınış*. Ankara: Divan Kitap.

Karahan, Leyla (1994). “Türkçede Birleşik Cümle Problemi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 505, s. 19-23.

----- (1995). *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

----- (1999). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

----- (2000). “Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 583, s. 16-23.

Karasar, Niyazi (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.

Kasapoğlu, Aylin (2012). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler için Ulaşların (Zarf- Fiillerin) Öğretimine Yönelik Materyal Geliştirme*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Kavas, Merve (2012). *Kazat Akmattegin'in “Kündü Aylangan Cıldar” Romanında Geçen Zarf-Fiiller ve Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi.

Kaya, Nesrin (1996). *Türk Dili'nde İsim-Fiiller*. Doktora Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Kayadibi, Nuray (2008). *Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Fiilimsi Ekleri -Aygıtlı Adım Romanı Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme-*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.

Kazak, Metin (2001). *Jusipbek Aymawitov'un “Kartkoja” Romanının Çevriyazısı, Türkiye Türkçesine Aktarımı (Gramer İncelemesi: Sıfat-Fiiller ve Zarf- Fiiller.)* Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.

Kennedy, Graeme (1998). *An Introduction to Corpus Linguistics*. Longman.

Keskin, Ramazan (2004). *Başkurt Türkçesinde Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Kıran, Zeynel (1979). “Türkçede Yan Tümcelerinin Sonsuz Sayıda Tekrar Edilme Özelliği”. *Genel Dilbilim Dergisi*, s. 43-58.

Kıvırcık, Şefik Yücel (2004). *Türkçedeki Bazı Bileşik Yapıların (İsim-Fiil, Sıfat-Fiil, Zarf-Fiil) Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan*

Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Koç, Nurettin (1996). *Yeni Dilbilgisi*. İstanbul: İnkılap Yayıncılık.

Kononov, Andrey Nikoloviç (1956). *Çağdaş Türk Edebi Dilinin Grameri*. Türk Dil Kurumu Kütüphanesindeki çevirisinden yararlanıldı.

Korkmaz, Zeynep (1968). “-ası/-esi Gelecek Zaman İsim-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 31-38.

----- (1987). “Türkçede -°N zarf-fiil Eki İle -pan/-pen Eki ve Türemeleri”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 155-165.

----- (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

----- (1996). “Gramer Konularımızla İlgili Bazı Sorunlar”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 535, s. 3-18.

----- (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kurt, Pınar (2006). *Zarf-Fiillerin Anlam Farklılıklarının Kavratılması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Kükey, Mazhar (1972). *Uygulamalı Örneklerle Türkçede Fiiller*. Ankara: Ogun Kardeşler Matbaası.

Kükey, Mazhar (1975). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Kardeş Matbaası.

Malmkjaer, Kirsten (2001). *Linguistics Encyclopedia*. Florence, Londra: Routledge.

Manning, Christopher (1999). *Foundations of Statistical Natural Language Processing*. MIT Press.

- McEnery, Tony ve Andrew Wilson (1996). *Corpus Linguistics*. Edinburg: Edinburg University Press.
- McEnery, Tony vd. (2006). *Corpus-Based Language Studies -An Advanced Resource Book-*. London: Routledge.
- McIntosh, Colin vd. (2003). *Oxford Collocation Dictionary for Students of English*. UK: Oxford University Press.
- Metin, Beyazıt (2012). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Fiilimsiler*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Nesselhauf, Nadsja (2005). *Collocations in a Learner Corpus*. Philadelphia, University of Heidelberg, Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Oflazer, Kemal (1994). "Two-level Description of Turkish Morphology". *Literary and Linguistic Computing*, C. 9, S. 2, s. 137-148.
- Oflazer, Kemal (2006). "Lehçeler Arası Dil Çevirisi". *Bilgisayar Destekli Dil Çalışmayı Bildirileri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oflazer, Kemal ve İlker Kuruöz (1994). "Tagging and Morphological Disambiguation of Turkish Text". *Conference on Applied Natural Language Processing*, s. 144-149.
- Özaydın, Şeyma (2007). *Cüsipbek Aymawıtuli'nin Aqbilek Romanında Geçen Sıfat-Fiiller ve Zarf-Fiiller ile Bunların Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Özer, Filiz (2000). *Oğuz Grubu Türk Dillerinde Fiilimsiler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Özkan, Bülent (2007). *Türkiye Türkçesinde Belirteçlerin Fiillerle Birliktelik Kullanımları ve Eşdizimliliği*. Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

----- (2010). “Türkçenin Öğretiminde Sıfatların Eşdizim Sözlüğü: Yöntem ve Uygulama”. *e-International Journal of Educational Research*, C. 1, S. 2, s. 51-65.

----- (2011). *Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Sıfatların Eşdizimliliği -Derlem Tabanlı Bir Uygulama-*. TÜBİTAK Proje No: 109K104. Mersin

----- (2012). *Türkiye Türkçesinin Eşdizim Sözlüğü*. TÜBİTAK Proje No: 112K332. Mersin.

----- (2012a). *Türkiye Türkçesi Sözvarlığında Fiillerin Derlem Denetimi ve Derlem Tabanlı Sözlüğü*. TÜBİTAK Proje No: 109K516. Mersin

----- (2013). “Yöntem ve Uygulama Açısından ‘Türkiye Türkçesi Söz Varlığının Derlem Tabanlı Sözlüğü’”. *bilig / Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 66, s. 149-178.

Özkan, Bülent vd. (2011). “Ana Dili ve Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Belirteçler -Derlem Tabanlı Bir Uygulama-”. *Theoretical and Applied Researches on Turkish Language Teaching*, Ed: Leyla Uzun ve Ümit Bozkurt, Essen / Almanya: Die Blaue Eule.

Özkan, Mustafa ve Veysi Sevinçli (2009). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

Özmen, Ahmet (2000). *Uygulamalı Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Öztürk, Jale (2002). *Memduh Şevket Esenal'ın İlk Sekiz Hikâye Kitabında Yer Alan Hikayelerdeki Zarf-Fiiller ve Zarf-Fiil Grupları*. Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Öztürk, Rıdvan (1987). *Osmanlıca'da İsim-Fiiller (XVI-XVII. Yüzyıl)*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Salman, Ramazan (1999). “Türkçede Sıfat-Fiil (Partisip) Eklerinin Kalıcı İsim Oluşturma İşlevleri”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C. 1-2, S. 42, s. 189-223.

Savaş, Ali İbrahim (1996). “Osmanlı Türkçesiyle Yazılmış Eserlerde Geçen Sıfat-Grubu Kelimelerin Kullanım Özellikleri”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 537, s. 307-314.

Savran, Hülya (1999). “Birleşik Cümle Üzerine”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 568, s. 325-330.

----- (2009). “Derleme Sözlüğü’ndeki Kalıplaşmış İsim-Fiillerin ve Sıfat-Fiillerin Yazı Dilinde Kullanılabilirlik Durumları”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C. I, s. 51-92.

----- (2010). “Kırım Tatar Türkçesinde Kullanılan ‘-Keç’ Zarf Fiil Eki ve Bu Ekin Tarihî Seyri Üzerine”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 23, s. 59-64.

Say, Bilge (2003). *Türkçe için Biçimbirimsel ve Sözdizimsel Olarak İşaretlenmiş Ağaç Yapılı Bir Derlem Oluşturma*. Proje No: 199E026. Proje Raporu-Ek-b: Türkçe Ağaç Yapılı Derlem Kılavuzu. Ankara.

Scott, Mike ve Chris Tribble (2006). *Textual Patterns: Key Words and Corpus Analysis in Language Education*. Philadelphia: John Benjamin Publishing Company.

Sebzecioğlu, Turgay (2004). *Türkiye Türkçesinde Eylemsilerle Kurulan Tümceler Yapısı*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi.

Sertöz, Sinan (2008). *Matematiğin Aydınlik Dünyası*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

Sezer, Ayhan (1993). “Türkçede Silme Dönüşümleri”. *Türk Dilleri Araştırmaları*, C. 3, İstanbul: Simurg Yayıncılık.

Sinclair, John (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford University Press.

Sinclair, John vd. (2004). *How to Use Corpora in Second Language Teaching*. Philadelphia: John Benjamins Publishing.

Sterkenburg, Piet van (2003). *A Practical Guide to Lexicography*. Philadelphia: John Benjamins Publishing.

Şimşek, Rasim (1987). *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*. Trabzon: Kuzey Gazetecilik.

Şişman Karaşah, Zarife (2006). *Dede Korkut Hikâyelerinde Sıfat-Fiiller ve Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi.

Şirinova, Zümrüt (2001). *Azeri Türkçesinde Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Takagaki, Toshihiro vd. (2005). *Corpus-Based Approaches to Sentence Structures*. Philadelphia.

Tanç, Mustafa (2002). *Kazak Türkçesinde Zarf-Fiiller -Muhtar Evezov'un Tandamalı Engimeler Adlı Eseri Üzerinde Bir Çalışma- (Şekil-anlam-işlev ve Türkiye Türkçesindeki karşılıkları)*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Tanç, Mustafa (2006). "Eski Türkçe -Gma Sıfat-Fiil Eki Üzerine". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C. II, s. 133-137.

Tantuğ, Ahmet C. vd. (2008). "Türkmenceden Türkçeye Bilgisayarlı Metin Çevirisi". *itüdergisi/d mühendislik*, C. 7, S. 4, s. 83-94.

Taşcı, Yasemin (2003). *Anadolu Ağzlarında Zarf-Fiil Ekleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Tekin, Ayşe (2006). *Kazak Türkçesinde Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Ekleri, Anlam ve İşlev Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Tiken, Kamil (1997). “Eski Anadolu Türkçesinde Edatlarla Kurulan Zarf-Fiillerin İfade ve İşlevleri”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C. 45, s. 397-428.

----- (2003). “Türkiye Türkçesinde Basit ve Birleşik Zarf-Fiillerin İfade ve İşlevleri”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C. 47, s. 281-364.

Topaloğlu, Ahmet (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Topçu, Çiğdem (2011). *Türkçede Sıfat Fiil Kategorisi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Tuncer, Hediye (1996). *Türk Dilinde Zarf-Fiiller*. Doktora Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Turgunbayev, Çaştetin (2000). “Kırgız Türkçesindeki -GAN/-GON Sıfat-Fiil Ekinin İşlevleri ve Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 9, s. 271-287.

Tümer, Burcu (2002). *Karaçay-Malkar Türkçesinde Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Uğurlu, Mustafa (1999). *Memluk Türkçesi'nde Zarf-Fiili Parçaların Dizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Uzun, Nadir Engin (2006). *Biçimbilim -Temel Kavramlar-*. İstanbul: Papatya Yayınları.

Üstüner, Ahat (2000). *Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

----- (2011). “Çağatay Türkçesi'nde ‘-rdA, -ArdA, -UrdA’ Zarf-Fiil Eki”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, S. 1, s. 163-170.

Üstünova, Kerime (2002). *Türkçede Yapı Kavramı ve Söz Dizimi İncelemeleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Yamane, Taro (2001). *Temel Örnekleme Yöntemleri*. Çev: Esin Alptekin vd. İstanbul: Literatür Yayınları.

Yavuz, Esra (2009). *Said Ahmad'ın "UFQ" Romanı Esasında Özbek Türkçesinde Zarf-Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.

Yılmaz, Hikmet (1998). *Kuzey (Kıpçak) Grubu Türk Şivelerinde Zarf-Fiiller*. Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Yılmaz Yiğit, Seçil (2011). *İlköğretim İkinci Kademe Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Fiilimsiler Konusundaki Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.

Young, Pauline V. (1968). *Bilimsel Sosyal İncelemeler ve Araştırma*. Çev: Gazanfer Bingöl ve Necati İşçil. Ankara: Ege Matbaası.

Yüce, Nuri (1999). *Gerundien im Türkischen*. İstanbul: Simurg.

Yüksel, Gülrû ve Nesrin Kaya (1997). "İsim-Fiillerin Türkçe ve İngilizcedeki Kullanılış Özellikleri". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 550, s. 299-304.

Zülfikar, Hamza (1995). "Girişik Cümle Sorunu". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 521, s. 643-648.

<http://www.ii.metu.edu.tr/tr/category/tags/turkce-derlem> (Erişim Tarihi: 17.03.2014)

<http://www.hlst.sabanciuniv.edu/TL/> (Erişim Tarihi: 09.02.2009)

<http://derlem.mersin.edu.tr> (Erişim Tarihi: 17.03.2014)

EXTENDED ABSTRACT

As is commonly stated in Turkish grammar resources, gerundials connect clauses in a syntactically fluent and easy way, in addition to giving the Turkish language its narrative power and lucidity, preventing redundant repetitions by conveying the message briefly and to the point, and facilitating the transmission of desired thoughts. Although these resources have a consensus on the characteristics of gerundials in principle, the sentence structures based on gerundials are particularly featured in the grammar resources that focus on Turkey Turkish (Atabay et al. 1981; Banguoğlu 2000; Delice 2003; Deniz Yılmaz 2009; Dizdaroğlu 1976; Ergin 1997; Gencan 2001; Göğüş 1969; Hatipoğlu 1972; Karahan 1994, 1999, 2000; Koç 1996; Korkmaz 1992, 1996, 2003; Özkan & Sevinçli 2009; Savran 1999; Sezer 1993; Şimşek 1987; Üstünova 2002; Zülfikar 1995).

The primary scope of this study consists of the morphological structures of gerundials, the functions that are derived from these structures, the priorities of gerundials in teaching Turkish as a first and second language, their stratified distribution (e.g. based on text types) and collocational usage. By means of the datasets developed in the study, these linguistic descriptions were revealed based on a corpus that is highly representative of Turkey Turkish.

*Accordingly, the **research questions** addressed in the study are as follows:*

- *What are the morphological structures of gerundials?*
- *What are the functional properties of gerundials?*
- *What are the priorities regarding the functional and structural usage of gerundials in teaching Turkish as a first and second language?*
- *How gerundials are distributed based on strata (e.g. text types)?*
- *How are gerundials used in collocational expressions?*

The current literature on gerundials includes studies that examined this construct in limited language samples. Therefore, the present study is of significance in terms of its representative corpus that allows for a detailed analysis of the research questions. The results would thus contribute to the literature on teaching Turkish as a first and second language.

Given the previous studies, the present study can be said to demonstrate the gerundials in Turkey Turkish that has not been focused on before with a holistic approach.

The corpus-based results would provide researchers various data on gerundials including morphological analyses, frequency lists, types, representation of key words in context or concordance lines, co-occurrences and collocations, sample strings, lexical datasets and reports on these data.

The present study is thus expected to fill an important gap in the literature since it is a detail and corpus-based attempt on gerundials in Turkey Turkish, going beyond previous studies with limited scope. The study has advanced Turkish linguistic research in terms of empirical applications in general, and gerundials in particular. Considering all these aspects, the current attempt can be regarded as an original study.

On the other hand, the study was designed and conducted in accordance with descriptive and relational models. Descriptive research helps determine a phenomenon as it is, whereas relational research refers to studies in which cause-effect relationships cannot be established, and change and supervision may not be possible either by nature or due to practical reasons (Erkuş 2009; Karasar 2009; Büyüköztürk et al. 2010). As for data collection techniques, methods, techniques and instruments developed for specific purposes are used in research studies (Erkuş 2009).

In this study, the methods and techniques introduced by corpus linguistics were employed. A corpus of nearly 35 million words [i.e. Turkish Corpus -2] that was created by using the principles and methods of corpus linguistics and that was also used in a national research project titled Corpus Analysis and Corpus-Based Dictionary of Verbs in Turkish (project no. 109K516) funded by TUBITAK (the Scientific and Technological Research Council of Turkey).

Gerundial structures can be inquired through four different interfaces that can be reached at <http://derlem.mersin.edu.tr/filimsi/sayfa.php?s=arama&dil=tr>.

*Quires were grouped based on the research questions, and presented through the sub-interfaces that were formed as **lexical**, **morphological**, **n-gram**, and **lexicographical** query interfaces.*

Data entry and checks of 80% of 6444 verbs lexicographically defined in Turkey Turkish were completed, excluding auxiliary verbs and compound verbs.